

มติคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดการลุ่มน้ำ

1. มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2525 เรื่อง โครงการศึกษาเพื่อกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่สำคัญของประเทศไทย

คณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติดำเนินโครงการศึกษา เพื่อกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ และกำหนดนโยบายการใช้ที่ดินต่อไปในอนาคต

(ในการศึกษาเพื่อกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในครั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มอบหมายให้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นผู้ดำเนินการ) ในการศึกษาใช้หลักเกณฑ์ในการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ รวม 6 ประการ คือ

1. สภาพภูมิประเทศ
2. ระดับความลาดชัน
3. ความสูงจากระดับน้ำทะเล
4. ลักษณะทางธรณีวิทยา
5. ลักษณะทางปฐพีวิทยา
6. สภาพป่าไม้ที่เหลืออยู่ในปัจจุบัน

(ในบางพื้นที่ลุ่มน้ำได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับศักยภาพทางแร่ในพื้นที่เพิ่มเติม)

มติคณะรัฐมนตรีในการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ มีดังนี้

1. มติคณะรัฐมนตรี เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ และข้อเสนอแนะมาตรการการใช้ที่ดินในเขตลุ่มน้ำปิง - วัง (วันที่ 28 พฤษภาคม 2528)
2. มติคณะรัฐมนตรี เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ และข้อเสนอแนะมาตรการการใช้ที่ดินในเขตลุ่มน้ำยม - น่าน (วันที่ 21 ตุลาคม 2529)
3. มติคณะรัฐมนตรี เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ และข้อเสนอแนะมาตรการการใช้ที่ดินในเขตลุ่มน้ำมูลและชี (วันที่ 12 กรกฎาคม 2531)
4. มติคณะรัฐมนตรี เรื่อง การกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำภาคใต้ และข้อเสนอแนะมาตรการการใช้ที่ดินในเขตลุ่มน้ำ (วันที่ 7 พฤศจิกายน 2532)
5. มติคณะรัฐมนตรี เรื่อง การกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำภาคตะวันออก และข้อเสนอแนะมาตรการการใช้ที่ดินในเขตลุ่มน้ำ (วันที่ 19 พฤศจิกายน 2534)
6. มติคณะรัฐมนตรี เรื่อง การกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำภาคตะวันตก ภาคกลาง และลุ่มน้ำป่าสัก และการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนอื่น ๆ (ลุ่มน้ำชายแดน) (วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2538)

2. มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2530 เรื่อง หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการกำหนดสภาพป่าเสื่อมโทรม และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2532 เรื่อง ขอบทวนมติคณะรัฐมนตรี เรื่อง หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการกำหนดสภาพป่าเสื่อมโทรม

ป่าเสื่อมโทรม หมายความว่า ป่าที่มีสภาพเป็นป่าไม่ร้าง หรือทุ่งหญ้า หรือเป็นป่าที่ไม่มีไม้มีค่าขึ้นอยู่เลย หรือมีไม้มีค่าลักษณะสมบูรณ์เหลืออยู่เป็นส่วนน้อยและป่านั้นยากที่จะฟื้นคืนได้ตามธรรมชาติได้

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการกำหนดสภาพป่าเสื่อมโทรมตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2530 แก้ไขเพิ่มเติมโดยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2532 คือ

1. เป็นป่าไม้ที่ไม่มีไม้ค่าที่มีลักษณะสมบูรณ์เหลืออยู่เป็นส่วนน้อย และปานั้นยากที่จะกลับฟื้นคืนดีได้ตามธรรมชาติ โดยมีไม้ขนาดความโตวัดโดยรอบลำต้นตรงที่สูง 130 เซนติเมตร ตั้งแต่ 50 - 100 เซนติเมตร ขึ้นไป ขึ้นกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ไม่เกินไร่ละ 8 ต้น หรือมีไม้ขนาดความโตเกิน 100 เซนติเมตร ขึ้นไป ขึ้นกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ไม่เกินไร่ละ 2 ต้น
2. ในกรณีที่ป่านั้นอยู่ในพื้นที่ต้นน้ำลำธารชั้นที่ 1A ชั้นที่ 1B และชั้นที่ 2 แม้จะมีต้นไม้น้อยเพียงใดก็ตาม ก็มิให้กำหนดเป็นป่าเสื่อมโทรม

พื้นที่ต้นน้ำลำธาร คือ พื้นที่ภายในลุ่มน้ำ (ตอนบน) ที่มีลักษณะภูมิประเทศสูงชัน และคุณสมบัติง่ายต่อการกัดเซาะพังทลายของดิน เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง หากมีการเปลี่ยนแปลงในการใช้ประโยชน์พื้นที่ (พื้นที่ต้นน้ำลำธาร หมายถึง พื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ชั้นที่ 1A, 1B และชั้นที่ 2 ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2530)

3. มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2538 เรื่อง หลักเกณฑ์การขอผ่อนผันการดำเนินการตามข้อสั่งการตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2538 เรื่อง การกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ กรณีการตั้งชุมชน สถานีวิจัยราชการ และการอพยพราษฎรออกจากพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A

โดยหลักเกณฑ์การกำหนดพื้นที่ ควรได้รับการผ่อนผันให้มีการอาศัยและ/หรือใช้พื้นที่ได้นั้น ในการพิสูจน์ว่าชุมชนหรือหมู่บ้านได้ครอบครองเป็นการถาวร หรือได้จัดตั้งขึ้นโดยถูกต้องตามกฎหมาย ให้เพิ่มเติมหลักเกณฑ์ด้วยว่า ต้องเน้นกรณีที่สามารถพิสูจน์โดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศในแต่ละช่วงเวลาของแต่ละพื้นที่ และเอกสารหลักฐานข้อเท็จจริงต่าง ๆ ประกอบได้ว่าชุมชนหรือราษฎรได้ครอบครองพื้นที่ดังกล่าวอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

จากมติคณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2523 เรื่อง ขอผ่อนผันใช้พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A เพื่อการก่อสร้างทางเพื่อความมั่นคง "ต่อไปจะไม่อนุมัติให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานใช้พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A อีกไม่ว่ากรณีใด" และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2539 ข้อแก้ไขมติคณะรัฐมนตรี เพื่อดำเนินการจัดตั้งค่ายลูกเสือจังหวัดเชียงรายว่า "ให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐถือปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2532 โดยเคร่งครัด"

ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2538 เรื่อง การกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำภาคตะวันตก ภาคกลาง และลุ่มน้ำป่าสัก และการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนอื่นๆ (ลุ่มน้ำชายแดน) ในกรณีที่มีการตั้งชุมชน สถานีวิจัยราชการ หรือราษฎรได้ครอบครองพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A อยู่เป็นการถาวรแล้ว ควรจะได้พิจารณากำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และมาตรการเพื่อกำหนดเป็นพื้นที่ผ่อนผัน ให้มีการใช้พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A เพื่อดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และมาตรการ ดังนี้

หลักเกณฑ์การกำหนดพื้นที่ที่ควรได้รับการผ่อนผันให้มีการอยู่อาศัยและ/หรือใช้พื้นที่ได้ มีดังนี้

1. ชุมชนหรือหมู่บ้านที่พิสูจน์ได้ว่า มีการครอบครองเป็นการถาวรหรือได้จัดตั้งขึ้นโดยถูกต้องตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ก่อนที่คณะรัฐมนตรีจะมีมติเห็นชอบกับการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ และขอเสนอแนะมาตรการการใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ ทั้งนี้ต้องสามารถพิสูจน์โดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศในแต่ละช่วงเวลาของแต่ละพื้นที่ และเอกสารหลักฐานข้อเท็จจริงต่าง ๆ ประกอบได้ว่า ชุมชนหรือราษฎรได้ครอบครองพื้นที่ดังกล่าวอย่างถูกต้องตามกฎหมาย
2. ชุมชนหรือหมู่บ้านที่สามารถพิสูจน์โดยการศึกษาและตรวจสอบทางวิชาการได้ว่า ลักษณะของชุมชนและกิจกรรมเกี่ยวเนื่องไม่ก่อให้เกิด

ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเกินกว่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่กำหนด

3. ชุมชนหรือหมู่บ้านที่สามารถพิสูจน์โดยการศึกษาและตรวจสอบทางวิชาการได้ว่า ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเกินกว่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่กำหนด แต่ไม่สามารถจัดหาพื้นที่รองรับเพื่อการอพยพที่เหมาะสมกว่าที่ตั้งเดิมได้

เงื่อนไขการกำหนดเป็นพื้นที่ที่ควรได้รับการผ่อนผัน ได้แก่

1. กรณีการตั้งชุมชนหรือหมู่บ้าน **ไม่**ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเกินกว่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่กำหนด และมีขนาดของชุมชนหรือหมู่บ้านเท่ากับขนาดของชุมชนหรือหมู่บ้านโดยเฉลี่ยของชุมชนนั้นอยู่แล้ว ไม่ควรให้มีการนำหมู่บ้านและ/หรือครัวเรือนอื่นเข้ามาผนวก รวมทั้งควรจำกัดขนาดของพื้นที่การใช้ประโยชน์ให้เท่ากับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน
2. กรณีการตั้งชุมชนหรือหมู่บ้าน **ไม่**ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเกินกว่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่กำหนด และมีขนาดของชุมชนหรือหมู่บ้านเล็กกว่า 20 หลังคาเรือน สามารถให้มีการนำหมู่บ้านและ/หรือครัวเรือนอื่นเข้ามาผนวกได้ แต่รวมขนาดหมู่บ้านและ/หรือครัวเรือนทั้งหมดแล้วต้องไม่เกินขนาดของชุมชนหรือหมู่บ้านโดยเฉลี่ยของชุมชน
3. กรณีการตั้งชุมชนหรือหมู่บ้าน **ก่**ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเกินกว่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่กำหนด แต่ไม่สามารถจัดหาพื้นที่รองรับเพื่อการอพยพที่เหมาะสมกว่าพื้นที่เดิมได้ ให้ดำเนินการตามมาตรการดำเนินการในการจัดการพื้นที่ที่ได้รับการผ่อนผันพื้นที่ที่กำหนดไว้ตามข้อ 1.1 - 1.3

มาตรการดำเนินการในการจัดการพื้นที่ที่ได้รับการผ่อนผันและพื้นที่ที่ต้องมีการอพยพ

1. สำหรับชุมชนหรือหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับการผ่อนผันให้ตั้งชุมชนหรือหมู่บ้านอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A ได้ ควรจะต้องดำเนินการตามมาตรการ ดังนี้

1.1 มาตรการการควบคุมจำนวนประชากรและส่งเสริมคุณภาพชีวิต

1. ควบคุมการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และกำหนดแนวเขตพื้นที่ตั้งชุมชน โดยเตรียมการหาอาชีพใหม่ ซึ่งไม่เป็นหารบุกกรุกทำลายป่า เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น
2. ส่งเสริมคุณภาพชีวิต โดยการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานตามความเหมาะสมเพื่อให้ราษฎรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

1.2 มาตรการการควบคุมและส่งเสริมการใช้ที่ดินให้มีประสิทธิภาพ

1. การควบคุมพื้นที่ทำกิน โดยการติดตามตรวจสอบการใช้พื้นที่ทำกินไม่ให้ขยายหรือบุกกรอกออกจากพื้นที่เดิมที่ได้กำหนดแนวเขตไว้
2. การวางแผนการใช้ที่ดิน การจัดทำมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำและระบบวนเกษตร
3. การอนุรักษ์ที่ดินทำกินและการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนดำเนินการในด้านการอนุรักษ์โดยการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ และการส่งเสริมการปลูกป่า

1.3 มาตรการการควบคุมรักษาป่าที่ยังไม่ถูกรบกวน และ/หรือครอบครองเป็นการถาวร

1. การกำหนดแนวเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A ส่วนที่ยังไม่ถูกบุกรุกและ/หรือครอบครองเป็นการถาวร
2. การป้องกันไฟป่าและการป้องกันไม่ให้มีการบุกรุกเข้าไปในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ A ที่ยังไม่ถูกบุกรุกและ/หรือครอบครองเป็นการถาวร
3. การบำรุงรักษาป่าและฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรมในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A

2. กรณีพื้นที่ที่ไม่ได้รับการผ่อนผันและจำเป็นต้องอพยพราษฎรออกจากพื้นที่ มีวิธีการและขั้นตอนปฏิบัติในการอพยพราษฎร และการจัดเตรียมพื้นที่รองรับ ดังนี้

2.1 วิธีการและขั้นตอนปฏิบัติในการอพยพเคลื่อนย้ายประชากรออกจากพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ

1. การอพยพเคลื่อนย้ายประชากรออกจากพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A โดย

- การอพยพเคลื่อนย้ายชุมชนหรือหมู่บ้านที่อยู่กระจัดกระจายเป็นบริเวณกว้างไปรวมกันเพื่อจัดตั้งขึ้นเป็นชุมชนหรือหมู่บ้านใหม่ตามเงื่อนไข เพื่อง่ายต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการสิ่งแวดล้อม
- การอพยพเคลื่อนย้ายชุมชนหรือหมู่บ้านที่อยู่กระจัดกระจายเป็นบริเวณกว้างเข้ากับชุมชนหรือหมู่บ้านขนาดใหญ่ (มีขนาด 20 หลังคาเรือนขึ้นไป แต่รวมกันแล้วขนาดของชุมชนหรือหมู่บ้านจะต้องไม่ใหญ่กว่าขนาดของชุมชนหรือหมู่บ้านโดยเฉลี่ยของชุมชน)
- การอพยพเคลื่อนย้ายชุมชนหรือหมู่บ้านจากที่ตั้งเดิม ซึ่งมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการตั้งชุมชนหรือหมู่บ้านเกินกว่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้ไปยังพื้นที่รองรับที่มีความเหมาะสมกว่า

2. ขั้นตอนการปฏิบัติในการอพยพเคลื่อนย้าย และการจัดเตรียมพื้นที่รองรับควรพิจารณาความเหมาะสมของพื้นที่รองรับ ซึ่งควรเป็นพื้นที่ที่มีคุณสมบัติทางกายภาพที่ดีเหมาะสมต่อการทำเกษตรกรรม ให้ผลผลิตดี ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงหากจำเป็นต้องลงทุนในการปรับปรุงและจัดทำมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำก็สามารถทำได้โดยใช้เงินทุนที่ไม่มากนักสำหรับการพิจารณาการจัดเตรียมพื้นที่รองรับ สามารถพิจารณาออกเป็น 2 ประเภทตามลำดับก่อนหลัง คือ พื้นที่รองรับนอกเขตป่าอนุรักษ์ และพื้นที่รองรับในเขตป่าอนุรักษ์

1) พื้นที่รองรับนอกเขตป่าอนุรักษ์ ควรเป็นพื้นที่ที่ไม่ติดอยู่ในพื้นที่ ต่อไปนี้

- อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 และ 2
- พื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติมตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 และ 17 มีนาคม 2535 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ (พื้นที่โซน C หักออกด้วยพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 และ 2 อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า)
- พื้นที่ที่มีการออกเอกสารสิทธิหรือเป็นพื้นที่กันออกตามมติคณะกรรมการพัฒนาที่ดินให้จำแนกออกจากป่าไม้ถาวรเพื่อให้ราษฎรเข้าทำกินหรือเพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่น

2) พื้นที่รองรับในเขตป่าอนุรักษ์ ควรพิจารณาตามลำดับความสำคัญในการอนุรักษ์โดยให้มีการใช้ประโยชน์ก่อนหลังตามลำดับ ดังนี้

- พื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติมตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 และ 17 มีนาคม 2535 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ (พื้นที่โซน C หักออกด้วยพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 และ 2 อทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า)
- พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 2
- พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1B
- พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A กรณีได้รับการผ่อนผันให้ตั้งชุมชนหรือหมู่บ้านอยู่ต่อไปได้ แต่จำเป็นต้องอพยพเคลื่อนย้ายไปรวมกลุ่มกับชุมชนหรือหมู่บ้านอื่นที่อยู่ภายในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้
- พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1B หรือ 1A ที่ซ้อนทับกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติ และ/หรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

4. มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 10 มีนาคม 2535 เรื่อง การจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 17 มีนาคม 2535 เรื่อง ผลการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพิ่มเติม

ในการกำหนดพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ โดยการจำแนกเป็นเขตต่าง ๆ ตามการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และที่ดินป่าไม้ได้ 3 เขต (Zone) ดังนี้

1. เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (Zone C)

เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ที่กำหนดไว้ เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ที่มีคุณค่าหายาก เพื่อการป้องกันภัยธรรมชาติอันเกิดจากน้ำท่วมและการพังทลายของดิน ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในด้านการศึกษา การวิจัย นันทนาการของประชาชนและความมั่นคงของชาติ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) พื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

พื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ได้ประกาศเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไปแล้ว พื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่

- **พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า** ที่ได้ประกาศโดยพระราช-กฤษฎีกาตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535
- **พื้นที่อุทยานแห่งชาติ** ที่ได้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกาตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504
- **พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1** ตามผลการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ โดยสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ตามมติคณะรัฐมนตรี
- **พื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าชายเลน** ตามผลการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลนประเทศไทย ตามมติคณะรัฐมนตรี

2) พื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติม

พื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติม หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่มีสภาพป่าสมบูรณ์หรือมีศักยภาพเหมาะสมต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่

- พื้นที่ป่าที่มีลักษณะสมบูรณ์ตลอดจนพื้นที่ป่าที่สมควรสงวนไว้ เพื่อรักษา สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ
- พื้นที่ป่าที่มีความเหมาะสมต่อการสงวนไว้เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาวิจัย
- พื้นที่ป่าที่ห้ามมิให้บุคคลเข้าไปหรืออยู่อาศัยตามแนวชายแดน
- พื้นที่ป่าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น
- พื้นที่ป่าซึ่งเป็นเขตที่ตั้งแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ตามพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535
- พื้นที่ป่าซึ่งกำหนดเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุตามพระราชบัญญัติสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

2. เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (Zone E)

เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่กำหนดไว้เพื่อผลิตไม้ และของป่ารวมถึง พื้นที่เศรษฐกิจตามนโยบายมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำและการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลน พื้นที่เพื่อการพัฒนาการทรัพยากรป่าไม้ และพื้นที่ประสานการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างทรัพยากร ป่าไม้กับทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ เช่น ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากร แร่ และทรัพยากรพลังงาน เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติ ตลอดทั้งต้องไม่อยู่ใน หลักเกณฑ์ที่จำแนกให้เป็นเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ พื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่

1) พื้นที่พัฒนาป่าธรรมชาติ

พื้นที่พัฒนาป่าธรรมชาติ หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่มีสภาพป่าไม้สมบูรณ์และมีศักยภาพ เหมาะสมในการจัดการป่าไม้ ตามหลักวิชาการ เพื่อให้ราษฎรได้ใช้ประโยชน์จากไม้และของป่าร่วมกัน โดยไม่บุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์ในเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ต่อไป พื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่

- พื้นที่ป่าโครงการทำไม้ต่าง ๆ
- พื้นที่ป่าชุมชน

2) พื้นที่พัฒนาทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่พัฒนาทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรม ซึ่งมีศักยภาพสูงในการฟื้นฟู สภาพป่า สามารถส่งเสริมบทบาทและหน้าที่ของส่วนราชการและเอกชน ให้มีส่วนรับผิดชอบในการ จัดการและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ร่วมกัน เพื่ออำนวยประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้มีไม้ใช้ ประเทศและเพื่อประโยชน์ในด้านอุตสาหกรรมแบบต่อเนื่อง โดยนำทุกส่วนของไม้มาใช้ประโยชน์ ให้ บรรลุผลต่อการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม ตลอดจนเศรษฐกิจและสังคมของชาติ พื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่

- พื้นที่ปลูกป่าภาครัฐบาล
- พื้นที่ปลูกป่าภาคเอกชน
- พื้นที่ปลูกป่าเพื่อใช้สอยในครัวเรือน

3) พื้นที่พัฒนาตามหลักวิทยาศาสตร์ชุมชน

พื้นที่พัฒนาตามหลักวิทยาศาสตร์ชุมชน หมายถึง พื้นที่ป่าสงวน แห่งชาติที่กำหนดไว้เพื่อแก้ไขปัญหาการ บุกรุกทำลายป่าในรูปแบบต่าง ๆ โดยการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานให้ สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ การใช้ประโยชน์พื้นที่ กระทำในลักษณะของวนเกษตร พื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่

- พื้นที่โครงการตามพระราชดำริ
- พื้นที่โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคง
- พื้นที่โครงการหมู่บ้านป่าไม้
- พื้นที่ สทก.

4) พื้นที่พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ

พื้นที่พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ได้อนุญาตให้ใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ เช่น แหล่งน้ำ และทรัพยากรธรณี เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ พื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่

- พื้นที่เขตแหล่งแร่
- พื้นที่เขตระเบิดหินและย่อยหิน
- พื้นที่อนุญาตให้ส่วนราชการ และเอกชนใช้ประโยชน์ใน กิจกรรมต่าง ๆ

3. เขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร (Zone A)

เขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่มีสมรรถนะที่ดินเหมาะสมต่อการเกษตรหรือศักยภาพสูงในการพัฒนาด้านการเกษตร ตามผลการจำแนกสมรรถนะที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน รัฐสามารถพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งต้อง ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะจำแนกให้เป็นเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ และเขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ พื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่

- 1) พื้นที่ป่าที่มีสมรรถนะของดินเหมาะสมต่อการเกษตร
- 2) พื้นที่ที่เหมาะสมต่อการเกษตร ตามนัยมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ และการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลน

5. ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2540 ได้เห็นชอบหลักการของ "แผนการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ระดับพื้นที่"

เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้อย่างมีระบบ โดยเน้นด้านการอนุรักษ์ควบคู่กับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสงวนรักษาทรัพยากรป่าไม้ที่เหลืออยู่ และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ที่เสื่อมสภาพ ทั้งนี้อยู่บนหลักการลดปัญหาความขัดแย้งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ กรมป่าไม้ได้กำหนดแผนปฏิบัติงานเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ซึ่งการดำเนินการตามแผนจัดการนี้จะเป็นการแก้ไขเกี่ยวกับปัญหาในพื้นที่ป่าไม้อย่างมีระบบเป็นการแก้ไขปัญหาในเชิงรุก โดยการสำรวจข้อมูล การถือครองพื้นที่ป่าไม้ทุกประเภทในทุกจังหวัดทั่วประเทศ จัดทำเป็นระบบข้อมูลปัจจุบันของพื้นที่ป่าไม้ โดยตรวจสอบว่าแต่ละจังหวัดมีพื้นที่ป่าไม้ประเภทใดบ้าง/ สภาพปัญหาอย่างไร/ จำแนกประเภทปัญหา/ ดำเนินการสำรวจพื้นที่ครอบครองขึ้นทะเบียนบุคคล เพื่อนำข้อมูลมาจัดทำแผนปฏิบัติการเฉพาะพื้นที่มี 4 ขั้นตอน คือ

- 1) **สำรวจถือครองพื้นที่ป่าไม้**
 - สำรวจถือครอง
 - ขึ้นทะเบียนบุคคล
- 2) **สำรวจ และวางแผนกำหนดความเหมาะสมในการใช้พื้นที่**
 - กำหนดขอบเขตพื้นที่ให้ชัดเจน สำหรับการอยู่อาศัยและทำกินบริเวณที่เหมาะสม

3) ตรวจสอบและรับรองสิทธิการอยู่อาศัย / ทำกิน

- ตรวจสอบพิสูจน์
- รังวัดผังหลักเขตแปลงที่ดินของราษฎร
- ออกหนังสืออนุญาตจัดทำแนวเขตพื้นที่ป่าไม้ และเครื่องหมายแสดงแนวเขตให้ชัดเจน

6. ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ให้ความเห็นชอบกับ "มาตรการและแนว

ทางแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ และให้ดำเนินการต่อไป" สำหรับมาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ ได้กำหนดไว้ 2 ด้าน คือ

1) ด้านการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ จำแนกพื้นที่เป็น 3 ประเภท คือ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย และป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี พื้นที่อื่น ๆ ที่สงวนหรืออนุรักษ์ไว้เพื่อกิจการป่าไม้

2) ด้านการป้องกันพื้นที่ป่าและอื่น ๆ

มาตรการ และแนวทางการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า และป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี (พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 ชั้นที่ 2 และเขตอนุรักษ์ป่าชายเลน) ได้กำหนด

1. ให้กรมป่าไม้สำรวจพื้นที่ที่มีการครอบครองให้ชัดเจน และขึ้นทะเบียนผู้ครอบครองเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนาอย่างยั่งยืน
2. ให้กรมป่าไม้ดำเนินการตามแผนจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ระดับพื้นที่ (มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 16 กันยายน 2540)

แนวทางการดำเนินงาน

1) ดำเนินการสำรวจ - ตรวจสอบในขอบเขตพื้นที่ป่าเป้าหมาย ดังนี้

1. สำรวจ - ตรวจสอบสภาพป่าและการใช้ที่ดินป่าไม้ เพื่อให้ได้จำนวนเนื้อที่รวมทั้งหมดของการใช้ที่ดินป่าไม้ และสภาพป่าที่เหลืออยู่
2. สำรวจการถือครองพื้นที่ป่าไม้ เพื่อให้ได้ข้อมูลว่าในจำนวนการใช้ที่ดิน ป่าไม้ทั้งหมดนั้น ใครเป็นผู้ใช้/ครอบครอง ใช้ทำอะไร โดยทำการสำรวจพื้นที่ที่ครอบครอง และขึ้นทะเบียนบุคคลผู้ครอบครอง รวมถึงการสำรวจลักษณะสภาพพื้นที่และชี้ตำแหน่งที่ตั้งด้วย
3. สำรวจข้อมูล ข้อเท็จจริง สภาพปัญหาต่าง ๆ ที่มีในพื้นที่นั้น

2) สรุปผลข้อมูลการสำรวจซึ่งเป็นสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้น นำมาพิจารณาประเมินเชิงภาพรวม/ชี้ปัญหาและกำหนดสิ่งที่จะต้องดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านั้น

3) ตรวจสอบสภาพการใช้ที่ดินจากภาพถ่ายทางอากาศที่ถ่ายภาพบริเวณพื้นที่ป่าเป้าหมายไว้เป็นครั้งแรก (ภายหลังจากประกาศเป็นพื้นที่ป่า ไม้ตามกฎหมายครั้งแรก) และถ่ายทอดขอบเขตอ้างอิงลงในพื้นที่ภูมิประเทศจริง

4) สำรวจและวางแผน กำหนดความเหมาะสมการใช้พื้นที่ โดยพิจารณาผลการตรวจสอบร่องรอยการทำประโยชน์ประกอบพยานหลักฐานอื่นในพื้นที่เป้าหมาย พิจารณาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ นั้น ๆ ว่า ล่อแหลม คุกคามต่อระบบนิเวศหรือไม่ ผลการพิจารณาเป็นประการใด จะต้องดำเนินการต่อไปดังนี้

1. กรณีเป็นพื้นที่ล่อแหลม คุกคามระบบนิเวศ จะต้องทำการสำรวจหาพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อรองรับการเคลื่อนย้าย
2. กรณีที่รอกการเคลื่อนย้าย จะต้องวางแผนกำหนดการใช้ที่ดินเพื่อลด/ ควบคุมผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติและ/หรือสิ่งแวดล้อม
3. กรณีที่เป็นพื้นที่อยู่ในเกณฑ์อนุญาตให้มีการใช้ที่ดินในบริเวณเดิมได้ จะต้องวางแผนกำหนดมาตรการเช่นเดียวกับ (2)

5) ตรวจสอบพิสูจน์และรับรองสิทธิการอยู่อาศัย / ทำกิน

1. กรณีตรวจสอบพิสูจน์แล้วว่าเป็นพื้นที่ที่อยู่มาก่อนการประกาศเป็นพื้นที่ป่าไม้ และไม่เป็นพื้นที่ล่อแหลม คุกคามต่อระบบนิเวศ จะทำการออกหนังสืออนุญาต สทก. ให้เพื่อการอยู่อาศัย/ทำกินต่อไป
2. กรณีที่อยู่มาก่อนการประกาศเป็นพื้นที่ป่าไม้ แต่เป็นพื้นที่ล่อแหลมคุกคามต่อระบบนิเวศ จะต้องกำหนดแผนความช่วยเหลือ หรือย้ายไปในพื้นที่ที่เหมาะสมซึ่งหากอยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ ก็จะต้องมีการออกหนังสือ อนุญาตรับรองสิทธิให้เช่นเดียวกัน
3. กรณีตรวจสอบพิสูจน์แล้วปรากฏว่า เป็นการอยู่อาศัย ภายหลังการประกาศเป็นพื้นที่ป่า จะต้องพิจารณา ดำเนินการจัดทำแผนการเคลื่อนย้ายต่อไป และหากยังไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ทันที จะต้องทำการจัดระเบียบที่อยู่อาศัย/ทำกิน ให้เพียงพอกับการดำรงชีพ

6) ขอบเขตพื้นที่อนุญาต หรือจัดให้อยู่อาศัย/ทำกิน จะมีการจัดทำขอบเขตให้เป็นที่ทราบอย่างชัดเจน โดยทั่วกัน เพื่อป้องกันการขยายพื้นที่ หรือรุกล้ำเข้าไปในเขตอนุรักษ์

7) การใช้ที่ดินในพื้นที่ที่อนุญาตหรือจัดให้ จะกำหนดเงื่อนไขการใช้ที่ดินเพื่อลดผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติและ/หรือสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการห้ามขยายพื้นที่รุกล้ำเข้าไปในเขตอนุรักษ์

8) พิจารณาจัดทำแผนการปฏิบัติต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนโครงการแล้วแต่กรณี เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิต การส่งเสริมอาชีพทั้งในและนอกภาคเกษตร การสนับสนุนด้านสาธารณสุขปโภคสำหรับการ ดำเนินการขั้นตอนตรวจสอบพิสูจน์และรับรองสิทธิ จะดำเนินการ 2 ลักษณะ

- **กรณีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย** (อุทยานแห่งชาติ/เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า)

กำหนดในรูปแบบโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ภายใต้แผนงานเร่งรัดพิสูจน์สิทธิ

- **กรณีป่าสงวนแห่งชาติ**

กำหนดดำเนินการในรูปแบบโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ตามแผน จัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ระดับพื้นที่ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2540 ซึ่งจะเริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ 2543

สำหรับแนวทางการดำเนินตามโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ และในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ภายใต้แผนงานเร่งรัดพิสูจน์สิทธิ กรมป่าไม้ได้แจ้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัด และป่าไม้เขต ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ (ตามหนังสือกรมป่าไม้ ด่วนที่สุด ที่ กษ 0712.2/16891 ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2543)

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2542 ลงมติรับทราบและเห็นชอบตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์) ประธานคณะกรรมการช่วยเหลือประชาชนเสนอ ผลการเจรจาแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกรภาคเหนือ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสวนอนุรักษ์ต้นน้ำ คือ กลุ่มปัญหาป่าไม้ โดยรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายเนวิน ชิดชอบ) เป็นประธานการเจรจาเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2542 ผลการเจรจา สรุปได้ดังนี้

1. กรณีปรับปรุงกฎหมายป่าไม้ และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ ให้แต่งตั้งคณะกรรมการร่วมที่ประกอบด้วยตัวแทนฝ่ายราชการ นักวิชาการ และตัวแทนกลุ่มชาวบ้านผู้เรียกร้อง เพื่อดำเนินการศึกษาหาแนวทาง และพิจารณาดำเนินการปรับปรุง แก้ไขกฎหมายป่าไม้ 4 ฉบับ และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการภายใน 7 วัน และให้คณะกรรมการดังกล่าวดำเนินการพิจารณาปรับปรุงและแก้ไขกฎหมาย และมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน และให้นำผลการพิจารณาไปดำเนินการประชาสัมพันธ์ หลังจากนั้นให้นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป
2. การคุ้มครองสิทธิชั่วคราวก่อนการพิสูจน์จะได้ข้อยุติ หลังจากนำผลการเจรจาเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีและมีมติแล้ว จะมีการประกาศให้ราษฎรที่อยู่ในชุมชนในพื้นที่ป่าไม้ที่ขึ้นทะเบียนรายชื่อภายใน 7 วัน เพื่อดำเนินการดังนี้

ก. การขึ้นทะเบียน จะเปิดให้ราษฎรมาขึ้นทะเบียนรายชื่อ ขอบเขตพื้นที่ทำกินเดิม และพื้นที่ส่วนรวมของชุมชนภายใน 30 วัน

ข. การชี้เขตและปักหมุดที่ทำกินและพื้นที่ส่วนรวมของชุมชน ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์แต่งตั้งคณะทำงานดำเนินการสำรวจรายละเอียดและปักหมุดในพื้นที่ที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้เพื่อคุ้มครองบุคคลในการทำกินชั่วคราว

ค. การพิสูจน์สิทธิให้ดำเนินการภายใต้หลักการพิสูจน์ว่าตนอยู่ก่อนการประกาศเขตป่าหรือไม่ หากเป็นกรณีคนอยู่ก่อนการประกาศเขตป่า ให้ดำเนินการโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายที่ดิน กรณีประกาศเขตป่าก่อนให้อาศัยหลักการแก้ปัญหาเป็นรายกรณี ตามสภาพความเป็นจริง สำหรับหลักเกณฑ์การพิสูจน์สิทธิให้ใช้หลักเกณฑ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และปรับปรุงตามผลการศึกษาตามข้อตกลงที่ 1

ง. การดำเนินการดังกล่าวข้างต้น ให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการช่วยเหลือเพื่อติดตามการดำเนินการตามข้อตกลงทั้งหมด

การดำเนินการตามข้อ 2) ให้ดำเนินการเฉพาะกรณีคนสัญชาติไทยและการคุ้มครองสิทธิชั่วคราว หมายถึง สิทธิในการดำเนินการตามกฎหมาย (จับกุม) เท่านั้น

3. พระราชบัญญัติป่าชุมชน มอบหมายให้คณะกรรมการตามข้อตกลงที่ 1 รับไปพิจารณาแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อดำเนินการเปิดประชาพิจารณ์ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชนทุกฉบับที่มีอยู่ในปัจจุบัน ในทุกภาคของประเทศโดยเร็วก่อนนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเป็นลำดับต่อไป